

"זהו תנור המזרח החדש"

פרופ' סמי שלום שטרית בא מארצות הברית לביקור מולדת קצר כדי להשיק ספר חדש ולסגור עוד חשבון עם "ההגמוניה האשכנזית" ומערכת החינוך שלה. "החוויה המזרחית היום", הוא אומר, "היא של עצמאות תרבותית וזהותית"

יורם הרפז

סמי שלום שטרית. "למזרחי אין בררה; כדי להתקבל עליו

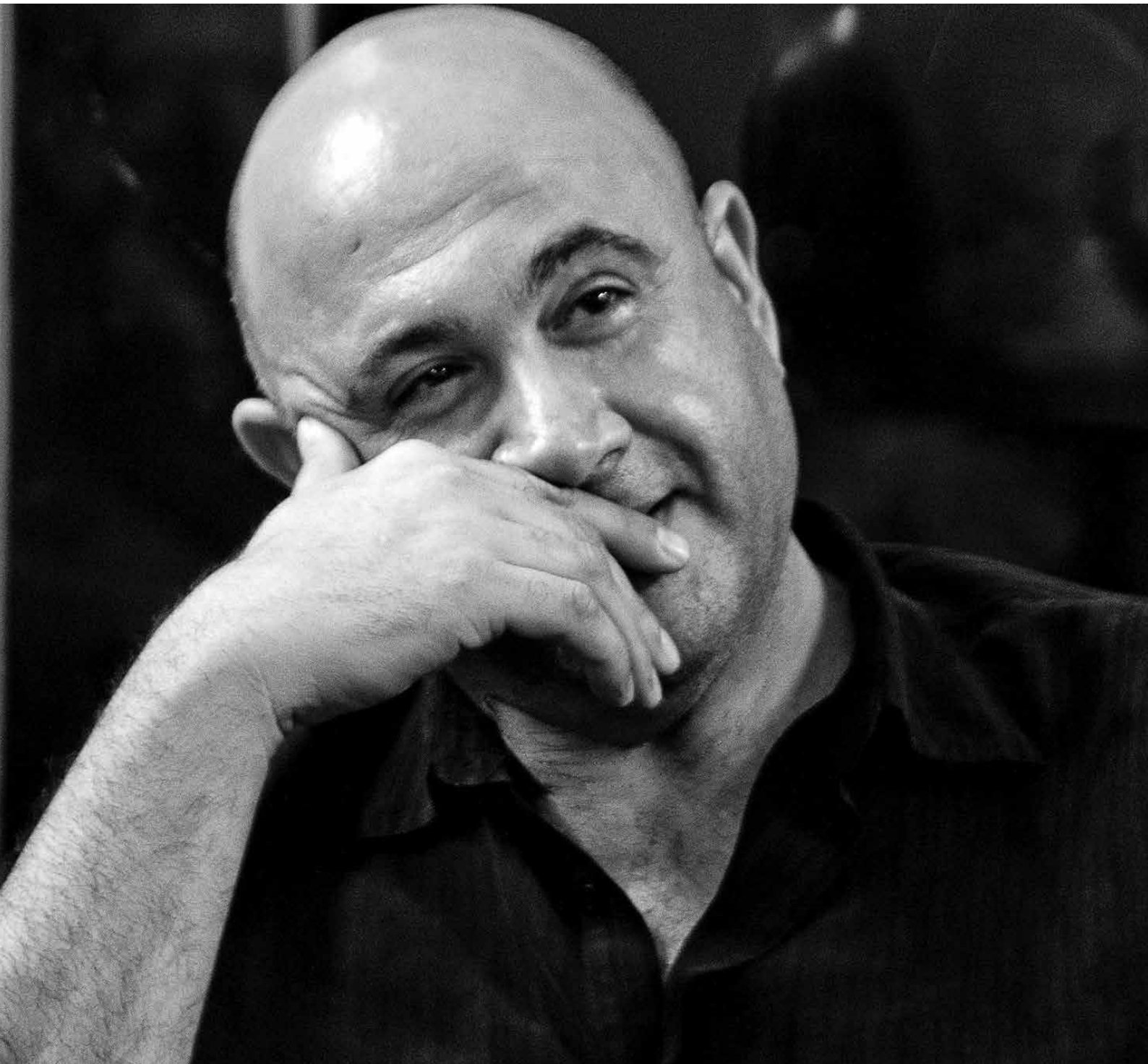
הפלסטיני, הן הישראלי והן זה שבשטחי הגדה המערבית". מאז אותה התפכחות הוא נהיה פעיל חברתי-תרבותי, מזרחי-שמאלני, המאתגר שוב ושוב את השלוחות השונות של "ההגמוניה האשכנזית" – גם את שלוחת החינוך. בשנות התשעים הוא ייסד וניהל את בית הספר "קדמה" והעלה אותו מדי פעם לכותרות בעזרת פרובוקציות יעילות.

מהו המקור של כל זה?

"גדלתי בבית כזה. אבי ייצג פועלים בהסתדרות הכללית במשך כל חייו. אמי הכינה עשרות סנדוויצ'ים בכל בוקר לפני שיצאה לעבודה בגן ילדים, כי היו שם ילדים שהגיעו ללא אוכל. סבתי לא הייתה מרשה לאיש לאכול בביתה לפני שחילקה ממזונה לאלמנות העניות בעיירה. מכאן, כנראה, הרגישות שלי לאי-צדק חברתי. בכל מקום שנתקלתי בו פתחתי את הפה. זה לא תמיד

שפחתו של סמי שלום שטרית, 54, עלתה לארץ (הוא היה מעדיף – היגרה) מהעיירה קסר א-סוק במרוקו ב-1960 והתמקמה בעיירה אשדוד. הוא היה אז בן ארבע. "מצב משפחתי בשנות השישים היה יחסית טוב בהרבה מזה של בני ובנות העולים בשנות החמישים", הוא כותב בספרו החדש (ראו מסגרת). ילדותו הייתה טובה עד מאושרת. כמו כולם, הוא הפנים את האינדוקטרינציה "הציונית-אשכנזית" של "רדופים ונגאלים", והיא סייעה לו לנהל חיים שקטים; עד שהתפכח בפגישות עם סטודנטים יהודים ופלסטינים באוניברסיטה העברית: "מהר מאוד הבנתי שאני חי חיים שבין דיכוי לדיכוי – בין היותי מדוכא כמזרחי על ידי ההגמוניה הציונית-האשכנזית לבין היותי המדוכא של

השתלם, אבל אני לא יכול אחרת". שלום שטרית עשה שלושה תארים באוניברסיטה העברית – בספרות ובמדע המדינה. הוא פרסם ספרי עיון ושירה ותסרט וביים שני סרטים פוליטיים. כיום הוא פרופסור חבר במחלקה למזרח תיכון ואסיה בקווינס קולג' בניו יורק. ההמצאתי את גיחתו

צילום: שלומית כרמלי

לירוק על עצמו בכל בוקר במראה, משום שיש יחס הפוך בין ישראליות לערביות: ככל שאתה יותר ערבי אתה פחות ישראלי"

מרוכב האשכנזים משום שרכשתי את עיקר השכלתי האקדמית במגדל השן האמריקאי. "מזרחים" מחזק אותנו, ואותי אישית, משום שזו הגדרה עצמית ולא הגדרה שניתנה לנו על ידי האשכנזים. אבל אין יותר יהודים ערבים בעולם. נגמר. אין קהילה יהודית ערבית אחת בעולם, אף לא אחת. השימוש שאנחנו עושים

נקראו פעם "ספרדים"; אחר כך "עדות המזרח"; אחר כך "מזרחים"; היום אינטלקטואלים מזרחים קוראים להם "יהודים ערבים". מה אתה מעדיף? זה לא ממש חשוב. תלוי מי שואל ובאיזה הקשר. כקולקטיב, "מזרחים" זה בסדר, למרות שבאופן אישי אני יותר מערבי

הקצרה למולדת לכבוד צאת ספרו. דיברנו במייל.

=

היהודים שהגיעו מארצות ערביות

מה היו לדעתך המנגנונים שבאמצעותם מדינת ישראל התייבה את הזהות המזרחית בניסיונה ליצור יהודי חדש, ישראלי? כיצד המנגנונים האלה פעלו במערכת החינוך? מנגנוני כור ההיתוך היו פשוטים ובראשם בית הספר, ספר הלימוד והצבא כמוכח. ההגמון, בעל התרבות הדומיננטית והשליט בחלוקת המשאבים ובעיצוב דמותו של היהודי החדש, הוא זה שמתוך כל השאר ומנסה לעצב אותם בדמותו. זהו חיקוי קלאסי של מעשה הבריאה שמהפכות רבות ניסו לחזור עליו בכישלון רב. כך גם המהפכה הציונית. באופן אירוני, משום שהכלים העיקריים היו ועודם בית הספר והצבא, רוב הקבוצות הגדולות נותרו מחוץ לתהליך הזה: הפלסטינים, אורחי ישראל, שהודרו מתהליך בניית האומה, החרדים שהודרו מרצון ואליהם הצטרפו ש"ס – קרוב לשלושה מיליון ישראלים ביחד. אחר כך יצאה מההתכה ההגמונית הקבוצה השלישית – הדתיים הלאומיים. הם הפכו לגולם שקם על יוצרו, והוא בסופו של דבר יחריב פה הכול. חורבן עברם הוא ראשית הגאולה, חלק מהתכנית האלוהית. הקבוצה הגדולה, המוצלחת ביותר, מבחינת הציונים האשכנזים, היא המזרחים שעברו חילון או אלה שנתרו מסורתיים. הם משרתים בצבא, הם נאמנים למדינה, משלמים מסים ומנסים לשרוד, למרות אי-השוויון בתשתיות חינוך, בריאות ותרבות – שפועלות נגדם. פשוט אין להם לאן ללכת. אם מחר תחלק להם גרין קארד וכרטיס טיסה לניו יורק, לא יישאר בארץ אף אחד מהם בקרב בני 22 עד 42.

=

לכור ההיתוך האשכנזי הייתה אנדרה – הוא רצה ישראלי מערבי. מדוע לא? המערב הוא הומניזם, דמוקרטיה, מדע, טכנולוגיה ועוד כמה דברים טובים. האם זו לא הייתה החלטה אסטרטגית נכונה? כור ההיתוך רצה רק דבר אחד: מחיקת היהדות הגלותית ודה-ערביזציה של ישראל. – של הארץ, של השפה, של התושבים. פשוט מאוד. כל דבר שהיה גלותי נמחק וכל דבר שהיה ערבי דוכא. ובנוגע למיתוס שהאשכנזים – הרוסים והפולנים – הביאו לכאן דמוקרטיה והומניזם: מדינה שמתחזקת

הפכו למנהלים ויזמים והם היו צריכים פועלים. זו לא קונספירציה או רשעות; כך האשכנזים "הוותיקים" החליטו לבנות את התשתיות החברתיות, הכלכליות והתרבותיות של המדינה.

יש נוסטלגיה בתיאור שלך את התרבות והזהות המזרחית. מדוע המזרחים מבכים את אובדן התרבות והזהות המקוריות שלהם ומתגעגעים לארצות מוצאם? גם האשכנזים נעקרו מהתרבות ומהזהות המקוריות שלהם – מהיידיש, מהקהילה, מהעיריה וכו'; הם לא מתגעגעים אליהן. הציונים האשכנזים עברו תהליך עצמי מודע של מרד ביהדות שלהם ושל מחיקת זהותם הגלותית. שלילת הגלות היא אבן יסוד בהבנת התסביך הציוני האשכנזי. זהו מרד פנימי וגם מרד חיצוני נגד האנטישמיות והרדיפות, שהיו חלק בלתי נפרד מחוויית היהדות שלהם. לכן הם לא רק גיבשו תפישה לאומית של יציאה מאירופה הנוצרית, אלא

"כור ההיתוך רצה רק דבר אחד: מחיקת היהדות הגלותית ודה-ערביזציה של ישראל - של הארץ, של השפה של התושבים. פשוט מאוד. כל דבר שהיה גלותי נמחק וכל דבר שהיה ערבי דוכא"

גם מחקו את בית אבא ואת בית הכנסת, וביקשו להחליף את היהדות היא בדת חדשה – הציונות.

המזרחים, לעומתם, לא עברו תהליך עצמי כזה ובטח לא במודע. לכן, אולי, רק הרור השלישי של המזרחים מוחק את עצמו בעצמו. לפני כן זו הייתה מחיקה אלימה מצד אלה שביקשו להפריד את היהודים הללו מכל טביעת אצבע ערבית או מזרחית. האשכנזים נקטו התאבדות והותית; עבור המזרחים זה היה "רצח". ולכן הגעגוע. לכן הם לא הפסיקו לשר, לנגן, לפייט, לסלסל, לשורר ולספר בערגה עד עצם היום הזה. החוויה המזרחית היום היא של עצמאות תרבותית וזהותית. זהו תור המזרח החדש.

בזהות היהודית הערבית שלנו הוא מול הדה-ערביזציה האגרסיבית שעברנו תחת הציונות האשכנזית, אשר מעולם לא היה לה מגע עם הערבי מלבד דרך כוונת הרובה ולא היה לה מגע עם הערביות מלבד דרך המשקפיים האוריינטליסטיים הגזעניים. הציונות האשכנזית עדיין לא פגשה את הערבי.

מה היה בגרעין הזהות של העולים המזרחים שהגיעו לארץ בשנות החמישים? עם אילו תכנים הם הודעה?

אמונה יהודית מתונה וחכמה כמסורת ספרד, הרמב"ם ויוסף קארו, שחוסלו על ידי האורתודוקסיה האשכנזית, החרדית הלאומית, ועל ידי "הסוציאליזם הציוני"; תום ואהבה שנרמסו בעורמה ובגסות רוח מזרח אירופית שטעטלית; מסורת ספרות, שירה, לשון והגות שנמשכת מבבל דרך ספרד, פס וקירואן, ואשר אשכנזים רבים מייחסים אותה לעצמם. שום יצירה יהודית משמעותית לא נוצרה באירופה. הקלאסיקה הספרותית והפילוסופית היהודית היא ספרדית, יהודית מהעולם המוסלמי. תפישת עולם וראיית חיים פייסנית וצבעונית, לא שחור-לבן, לא קצוות; ערך מוסף גבוה למשפחה ולקהילה אשר נהרסו גם הם על ידי "המודרניזציה"; שפות רבות ועשירות; מוזיקה ושירה ופיוט, שהם לב לבה של התרבות היהודית בארצות האסלאם; מסורת ארוכה של חיי שכנות טובים, אנטיזוהה לתפישת "משחק סכום אפס" של העולם האירופי הקולוניאלי. זה המטען התרבותי זהוטי שעמו הגענו. ועם המטען הזה המזרחים הם שהצילו את מדינת ישראל מהבולשביזם הציוני המזרח אירופי. המזרחים הם שהפרו את הדמוקרטיה החד-מפלגתית, הכניסו לזירה את הפוליטיקה של מאבקים חברתיים, וכמובן שברו את הגטו התרבותי האשכנזי והעניקו לישראל צביון רב-תרבותי מגוון שאנו רק בתחילתו.

הגרעין התרבותי זהוטי הזה נהרס במידה רבה בתהליך הקליטה בארץ. האם, בתנאים של קליטה אידאלית, היה אפשר לשמור עליו?

אין תנאי קליטה אידאליים. המושג "קליטה" עצמו מסיח את הדעת. את המזרחים לא "קלטו"; את המזרחים הביאו לארץ לשתית מטרות: ליצירת רוב דמוגרפי יהודי ורצף טריטוריאלי יהודי בדרום ובצפון הארץ וליצירת פרולטריון לכלכלה התעשייתית החדשה המתהווה. הקומונרים האשכנזים

”דיכוי הוא דיכוי הוא דיכוי”

ספרו החדש של סמי שלום שטרית, ”הודית ודמוקרטיה: מבחן בחינוך – חיבור על חינוך, לאומיות, אתניות ודמוקרטיה” (בימת קדם, 2014), אינו מעורר התרגשות ציבורית מיוחדת. שטרית, כמו אין-ספור מזרחים ואשכנזים שהמדינה מאכזבת אותם, נכנס כבר שנים ב”הגמוניה האשכנזית” ובכל האמצעים – עיון, שירה, פעילות פוליטית ופדגוגית. ההגמוניה האשכנזית המוכה והתשושה מתקשה להגיב.

שטרית גם אינו מחדש הרבה. מאז ספרו של האשכנזי שלמה סבירסקי ”חינוך בישראל: מחוז המסלולים הנפרדים” (ברירות, 1990), שבו תיאר כיצד הסליחה מערכת החינוך האשכנזית את ילדי המזרחים לבתי ספר מקצועיים ומשם למקצועות נחותים, קו המחשבה של שטרית מוכר וצפוי. ועם זאת, הספר מעניין ונוקב. המתודה של הספר שלך טהרנית: אתה לוקח את עקרון השוויון הגלובל ברעיון הדמוקרטיה ומותח אותו עד הסוף. אתה מראה שאין שוויון אזרחי במדינת ישראל ולכן היא אינה דמוקרטית, ושאינן שוויון הדמונטיביות במערכת החינוך ולכן היא אינה דמוקרטית. מתודה בזאת תבשיל בבחינת הדמוקרטיה כל מדינה ומערכת חינוך בעולם.

”לא מדויק. אני מציין את הבסיס הדמוקרטי החשוב של מערכת החינוך בישראל – בעיקר חינוך חנם לכל תלמיד ותלמידה והצלחה גדולה באחוזי מסיימי י”ב כיתות. זהו נתון מרשים בעולם המערבי. הוויכוח הוא על גישה לרמות הגבוהות של החינוך ועל מסלולים שמובילים מראש לכאן או לשם. אני מציין את ההצהרות של מגילת העצמאות וסדרה של חוקים טובים שהתקבלו בכנסת ישראל. רק שצריך לממש את ההצהרות ואת החוקים האלה; הם נותרו פוטנציאל לא ממומש. ונכון, אין דמוקרטיה נקייה מפגמים בעולם ולכן הבחינה יחסית. בישראל מצב השוויון על פי החוק ובפני החוק מכשיל את הדמוקרטיה – ובגודל. מערכת החינוך אינה שוויונית בהזדמנויות שהיא מעניקה לאוכלוסיות שונות. מעבר לכך, ישראל מקיימת הלכה למעשה מדיניות הפרדה בין יהודים לערבים ומקפידה על כך בעקשנות בכל תחומי החיים. ואני לא מדבר על הפלסטינים בשטחים הכבושים.”

יש חידוש מעניין בספר שלך: כללת את הערבים בתחשיב הדמוקרטי. רוב הספרים שנכתבו עד כה הקפידו לנתח בנפרד את מצב היהודים ומצב הערבים במדינת ישראל – יחסי יהודים-יהודים ויחסי יהודים-ערבים. החלטתי לשבור את זה, ואני שמח שהבחנת בכך. דיכוי הוא דיכוי הוא דיכוי; צדק הוא צדק הוא צדק. וכשבאים לרון בהם אסור להפריד.”

האסטרטגיה, הכימיה, המוזיקה, הרפואה ועוד ועוד. זה לא נוצר במערב יש מאין. הוא שלט בעולמות האלה במשך מאות שנים ומצץ את דמם ולשד עצמותיהם. כך שאין ידע מערבי או מזרחי, אלא ידע אוניברסלי. הבעיה היא הדת הממוסדת והסמכותית. כל דת ממוסדת וסמכותית היא מחלה קשה שצריך למגר ולהרחיק מהשלטון ומהמדינה. בדוק,

”השימוש שאנחנו עושים בזהות היהודית הערבית שלנו הוא מול הדה-ערביזציה האגרסיבית שעברנו תחת הציונות האשכנזית, אשר מעולם לא היה לה מגע עם הערבי מלבד דרך כוונת הרובה”

בכל מקום שבו הדת – יהודית בישראל או בניו יורק, נוצרית ברוסיה או ביוטה, מוסלמית בכיירות או בטהרן – מעורבת בנייה ענייני המדינה ובחיי התושבים, יש חושד. אני לא מדבר על אמונה אינדיבידואלית. אני אדם מאמין, בדרכי שלי, ללא רבנים וסמכויות. לגבי הליכתי לניו יורק, זה עניין טכני, פרנסה ונוחיות לי ולילדיי, שלא נמצאו לי בארץ כפעיל ביקורתי של מוסדות המדינה. כאשר האימפריה נופלת אני מעדיף להיות ברומא ולא באחת הפרובינציות שלה, שיתמוטטו אחריה כמו מגדל קלפים. זה רק עניין של זמן.

=

עד ההתמוטטות – המערב התמחה בניבוי ההתמוטטות שלו – בוא נתמודד עם עוד כמה שאלות: איך אתה מסביר את העובדה שדורות של מזרחים מתקשים להסתגל לחברה הישראלית-מערבית בעוד שדור שני של רוסים כבר נקלט בא, בהשכלה הגבוהה, בבתי החולים, בהיי-טק? הגזענות נגד הלבן, כמו למשל נגד היהודים, הפולנים והאירים בארצות הברית,

הציוויליזציה המערבית השתלטה על העולם במאות האחרונות. המזרח הרחוק המתעורר – סין במרכז – מנסה לחקות את המערב ולצמצם את הפער. המזרח הקרוב, על הציוויליזציה הערבית-מוסלמית שלו, מתחזק משטרים מושחתים ושקוע במלחמות פנימיות נוראיות. אגב, אתה עצמך הלכת לחיות במערב-מערב – בניו יורק. אותנו השארת במזרח. כל התרבות האירופית בנויה על גנבות ואימוצים של יסודות מתרבויות המזרח הקרוב והרחוק, כולל המתמטיקה, הפיזיקה,

שלטון כיבוש כזה או אחר מאז הקמתה ומפלה באופן חוקי בין אזרח לאזרח על רקע דתי, לאומי או עדתי אינה דמוקרטיה. גם ארצות הברית לא הייתה דמוקרטיה עד אמצע שנות השישים, אז עשתה תיקונים לחוקה ושמה סוף לגזענות הרשמית. ארצות הברית היא אחת הדמוקרטיות הצעירות בעולם. גם אם נלך לאחור, ל-1920, השנה שבה הותר לנשים להצביע, זו עדיין דמוקרטיה צעירה. די עם המיתוסים הכוזבים. ללא המזרחים לא הייתה כאן דמוקרטיה, וללא השחורים לא הייתה דמוקרטיה בארצות הברית. נקודה.

מולדת

איזה היא מולדתי?

איזה שורה שחוקה לפתוח בה שיר כאב.

היכן הבית? אולי מתאים כאן יותר, ישיר.

בחורף אני מפנה שלג מפתח ביתי ובילדותי

שמש הסהרה שזפה את עורי, קופחת ללא רחמים.

אז איפה המולדת, יעני המקום הכי מקומי?

נגיד, בערבית ישראלית. נגיד, בעברית פלסטינית?

אני שובר אצבעותי על מקלדת אנגלית

בנסיונות כוזבים להוציא איזו זעקה או לחישה של לב,

שבעברית אני מגלגל כמו כדור לרשת,

כמו לשון על לשון, שפה על שפתיים.

אז איפה? ארצות החום הן עכשיו גם ארצות הקור

וציפור נחמדת מחרבנת על חלוני

ואין לה זמר ואין לה סיפור ואין לי מלים לשים במקורה,

יעני שלום רב שובך... איפה? היא לא בקטע הזה בכלל.

מחבנת מעל ראשי, ציפורה מחורבנת, עופי עופי יא מלעונה.

איזה היא המולדת? בילאדי, בילאדי? אני מבקש את הרצינות כאן בבקשה.

במרוקו פקיד המכס מברכני: מֶרְחָפָה ביק פי-פֶּלְאֶדְק,

ברוך הבא במולדתך, (זו לא טעות: פֶּמולדתך!)

ולא מזמן הם שלחו לי הודעה להתייצב להצבעה

אולי הדמוקרטיה הראשונה שלי, לך תדע.

מרוקו קוראת אלי לבוא הביתה ואילו הבורקת הבטחונית של בן גוריון

תמיד תבקש לשמוע את מבטאי, את שמות הוריי, אחיי, בני דודיי... איזה סימן...

כשעולה לי הסעיף אני מונה את שמותינו ערבית: סאמי, יחיא, זוהרה, יקוט, מאיר...

בארצות הברית ישאל שוטר המכס: מה היתה מטרת ביקורך במרוקו?

חזרתי בטיסת אל-על מישאל אני מצביע על אולם הנכנסים העצבני.

אהה, הוא מתבלש עליי, אז מה עושה מרוקאי בישראל?

אהה, אני מתמשכל עליו, כתבתי על כך דוקטורט שלם ומאתיים שירים

ועדיין אין לי שמץ דל של מושג.

הוא מוותר.

אז איפה הבית? אל-ביית? אל-דאר? לה-מזו? רה פאקינג האוס?

פעם נהגתי להתנער מהשאלה המכבירה בתשובה קלילה -

הבית זה רעייתי והילדים. פעם פה ופעם שם.

עכשיו היא הלכה לה בעקבות אותה שאלה ממש עד נופלה בזרועות פולני כמותה,

יעני מהשבט... והילדים נפוצו, כל אחד עושה לו בית מעט עד שישובו לחקור ולנבור,

איפה הבית? איזה היא המולדת? איזה הרעייה מהשבט? והשבט איזה הוא?

היה רגע.

היא רגעון אחד במרוקו שכמעט מצאתי: התהלכתי גבוה בג'לבה וסנדלי עור,

מפספט בשוק של ילדותי, נע בין כפרי ינקותי החרוטים בי יותר מעשרות שנות שיכונים מזורגים,

הרי אני יכול להיעלם עכשיו כמו אל תוך תמונת קיר גדולה של אגדות, ההרתי אז, ללא שוב,

תמונת ילדותי האבודה, מרוקאי בין מרוקאים, בן שבט אבוד. נותרה ההגדה.

כן היה רגע.

רגעון אחד ארוך

כרמץ מדורה כבויה מהבהב ועקשני...

והנה שבתי לעברית

למולדת לשוני העיוורת

היש אחרת?

מחרבנת הציפורת.

(4 ביולי, 2011, אמריקה)

מחזיקה זמן קצר מאוד, לא יותר מדור אחד. לאחר דור נספגים מושאי הגזענות הלבנים בצבע הלבן. אבל השאלה שלך מבוססת על מראית עין. בקרב הדור הרוסי השני והדור המזרחי המקביל לו אין הבדלים משמעותיים בנתוני השכלה או תעסוקה גבוהה. יש אפילו עדיפות למזרחים.

האירופים היסלו את היהודים; המוסלמים התייחסו אליהם טוב, יחסית לאירופים. האשכנזים מעריצים את אירופה, לבטח לא שונאים אותה; המזרחים ברובם נמצאים בקוטב הלאומי-לאומני של המפה הפוליטית, זה ש"לא אוהב ערבים" ("אני מכיר אותם, תאמין לי, אין אמונה בערבי"). תסביר.

דור שני ושלישי לשואה מעריץ את הרוצחים של הוריו - זה עצוב. האשכנזים מעריצים את אירופה אך שונאים ערבים. הם שנאו אותם עוד באירופה, עוד לפני שראו אותם. אחר כך הם נישלו אותם מאדמתם,

**"את המזרחים לא
'קלטו'; את המזרחים
הביאו לארץ לשתי
מטרות: ליצירת רוב
דמוגרפי יהודי ורצף
טריטוריאלי יהודי
בדרום ובצפון הארץ
וליצירת פרולטריון
לכלכלה התעשייתית
החדשה המתהווה"**

פגעו בהם והשפילו אותם - והם עושים זאת עד היום. המזרחים ("ספרדים") חיו עם הערבים בפלסטין במשך דורות ולא הייתה שנאה ולא נישול הדדי.

המזרחים שעליהם אתה מדבר הגיעו למדינה אשכנזית שונאת ערבים, כלומר שונאת גם אותם. המדינה האשכנזית הסכימה לקבל אותם, את העולים המזרחים, רק אם ייפרדו מהערביות שלהם. הדרך היעילה ביותר לעשות זאת היא לשנוא את הערבי שבחוק. למזרחי אין ברירה; כדי להתקבל עליו לירוק על עצמו ככל בוקר במראה, משום שיש יחס הפוך בין ישראליות לערביות: ככל שאתה יותר ערבי אתה פחות ישראלי. מכאן המשפטים האלה נוסח "אין אמונה בערבי" - וגם זה עצוב. השנאה ליהודי צרובה כדי-אן-איי של האירופים הנוצרים. השכנים

שירו של סמי שלום שטרית "מולדת" מופיע בספרו "שירי הזמן השבור", שיראה אור בסתיו בהוצאת בימת קדם.

תרבותיים, בין מרוקאים מישראל לבין מרוקאים במרוקו, בצרפת ובקנדה, בין יהודים למוסלמים. וכך גם בין תימנים בישראל לתימנים בתימן ובאירופה. הלוקלי הופך גלובלי ולהפך – וזה נפלא. וזה לא נשאר באינטרנט. הבן שלי, אחרי שיצר קשרים עם מרוקאים באינטרנט, מטייל עכשיו במרוקו ומבקר בפסטיבלים למוזיקה. אני נלחם את מלחמת ההווה והעתיד.

אינטלקטואלים מזרחים כמוך התמערבו וחושבים כמושגים מערביים שאותם הם מפנים נגד המערב והסניף האשכנזי שלו בארץ.

כל הפילוסופים של כל המהפכות בעידן החדש שהיו תחת הקולוניאליזם למדו היטב את השיח ואת כלי ההשכלה כדי לפעול למען צדק: פאנון, סזאר, מלקולם איקס, מרטין לותר קינג, מהטמה גנדי, נלטון מנדלה ועוד רבים. הם יצרו עולם טוב יותר, צודק יותר. אני לא נגד המערב או בעד המזרח. אני בעד

"התודעה המקומית והלאומית מקבלת כוחות עצומים בעידן הגלובלי. אתה לא מבין מה הולך ברשתות החברתיות, אילו קשרים חדשים חזקים נוצרים, בעיקר תרבותיים, בין מרוקאים מישראל לבין מרוקאים במרוקו, בצרפת ובקנדה, בין יהודים למוסלמים"

עולם טוב יותר, ותמיד אלמד את הכלים הטובים לפעולה – אם נוצרו כברלין או או בקולקטה.

תניד, לא כדאי כבר לצאת מההתחשבות ומההתקרבנות? למה שלא תניד באשדודית צחה "כוס אם אם אמכם האשכנזים. אנחנו לוקחים את גורלנו בידינו?"

מסכים. זה מה שרובנו מנסים לעשות כבר שני עשורים. אני בכל אופן בחיי הפרטיים ובפעילות החברתית שלי דבק בעיקרון של לקיחת אחריות ופעילות לשינוי כלפי פנים. אבל לא ייתכן שינוי משמעותי ללא היכולת לשנות הנחות יסוד מקולקלות שמכתיבות מדיניות תרבותית וחינוכית מקולקלת. ■

המושג "חבולה" אינו ראוי. כוכור, קרל פרנקנשטיין רצה לשקם את "האינטליגנציה החבולה" שלנו. זה ז'רגון ששייך לימים הרעים ההם, כאשר קולוניאליסטים ציונים חשו שליחות לשקם את העולים החדשים לפי קריטריונים של אינטליגנציה חבולה ובריאה, תרבות עליונה ונחותה. תרבויות ניצבות זו לצד זו ולא זו מעל זו. לא צריך לתקן או לרפא איש במובן התרבותי והזהותי.

אפשר וצריך לחולל רפורמה כללית במערכת החינוך שתתמקד בתשתיות שוויוניות ובתכניות לימוד רב-תרבותיות ורב-נרטיביות. ברמת התשתיות זה פשוט: ייבוש הדרגתי של כל בתי הספר הלא עיוניים והמגמות הלא עיוניות, שאינם מובילים להשכלה תיכונית איכותית לכולם, והגדלה וחיוק הלימודים העיוניים במקום זאת. בתי ספר יסודיים ללא הקבצות גלויות או סמויות, המספקים "חומר גלם" איכותי לבתי הספר העל-יסודיים.

ברמת תכניות הלימוד נדרש אומץ לב לפתוח את ספרי הלימוד ללא חשש ולהזמין את כל ההיסטוריות, התרבויות והסיפורים של כל חלקי החברה הישראלית, כולל פרקים מעוררי מחלוקת. האינטרנט כבר מזמן כאן וכל הצנוורות לא עובדות. יש כיום היצע עצום של פרסומים ספרותיים והיסטוריים על כל עדה וכל שבט בחברה הישראלית, יש אנשים ונשים מצוינים שיכולים לאכלס ועדות פדגוגיות מגוונות ומאוזנות.

הכול צריך להשתנות לטובת כולם, כי בורות כלפי האחר מולידה פחד, ופחד מוליד שנאה, ושנאה אינה מולידה שום דבר טוב. אני לא מחדש דבר לאיש, אלא מוסיף את קולי לקריאה הזאת לרפורמה מהפכנית במערכת החינוך, שתעשה לנו רק טוב.

=

אנחנו בעידן הגלובליזציה. התודעה המקומית-לאומית נחלשת. העולם פתוח. הראש נעשה קוסמופוליטי. אולי הניסיון שלך לעשות צדק עם מיעוטים אתניים (מזרחים) ולאומיים (ערבים) שייך לעבר? אולי כמו כל גנרל טוב אתה נלחם את המלחמה שהייתה?

בריוק להפך. התודעה המקומית והלאומית מקבלת כוחות עצומים בעידן הגלובלי. אתה לא מבין מה הולך ברשתות החברתיות, אילו קשרים חדשים חזקים נוצרים, בעיקר

המוסלמים של היהודים סירבו לשתף אתה פעולה ולסייע לנאצים ולעוזריהם. אני מעדיף ערבים ופלסטינים כשכנים על פני אירופים.

כאמריקאי מתחיל, האם יש דמיון בין מצבם של האפרו-אמריקאים בארצות הברית למצבם של המזרחים בארץ?

"האשכנזים נקטו התאבדות זהותית; עבור המזרחים זה היה 'רצח'. ולכן הגעגעוע. לכן הם לא הפסיקו לשיר, לנגן, לפייט, לסלסל, לשורר ולספר בערגה עד עצם היום הזה"

למרות נשיא שחור בבית הלבן, הגזענות רחוב ובמוסדות האמריקאיים עמוקה מאוד וייקה עוד דור או שניים לעקור אותה מהשורש. מצבם של המזרחים בארץ בהחלט מקביל למצבם של השחורים בארצות הברית, אלא שמצבם טוב יותר כי המדינה אוהבת לפחות את יהדותם ומאמצת אותם מסיבות לאומיות. המזרחים צריכים לדעת לנצל את זה כדי לקחת בסופו של דבר את השלטון ולהחליף את שיטת הממשל והתשתיות הלא שוויוניות שלו לטובת כולם; וכמובן "לפתוח את הבית למזרח", כפי שכתבה שלי אלקיים בשירה הנפלא "צריך לפתוח את הבית למזרח".

מהו מצבם הזהותי של המזרחים כיום?

מה עשו לו הלחץ והריכוז האשכנזיים? ככל שיענהו כן ירבה וכן יפרוק. זה הסיפור. דיכוי לא עובד. בסופו של דבר צעירים שנותרו תלושים מתרבות הוריהם ורחוים על ידי התרבות ההגמונית ימציאו את עצמם מחדש, ותרבותם והותם יהיו יפות ומגוונות – תרבות וזהות פתוחות ומזמינות, לא כמו התרבות והזהות הקרתניות, הגטואיות, של האשכנזים המדמים עצמם לאירופים.

=

איך אפשר לשקם את הזהות המזרחית החבולה? תאר מערכת חינוך שעושה צדק.